

BEWAAR HET PAND

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen
verschijnt eens in de veertien dagen

KOMMISSIE VAN REDAKTIE: Ds. G. Blom, Meerkerk; Ds. H.C. van der Ent, Dordrecht-Centrum; Ds. H. van Leeuwen, Driebergen; Ds. L.W. van der Meij, Zaamslag; Ds. D. Slagboom, Katwijk aan Zee; Ds. M.C. Tanis, Sliedrecht-Centrum; Ds. M. Vlietstra, Bunschoten; Ds. P. van Zonneveld, Doornspijk; A. Beukers, Alphen a.d. Rijn en Joh. van der Lee, Alphen a.d. Rijn.	REDAKTIE: Ds. G. Blom, Prinses Marijkeweg 13, 4231 BP Meerkerk. Telef. 01837-1357	ADMINISTRATIE A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a/d Rijn, tel. 01720 - 74202, postrek. 70.43.50, t.n.v. de administrateur van „Bewaar het Pand” te Alphen a.d. Rijn. Abonnementsprijs f 10,- per jaar. Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 5 dollar per jaar. Advertenties f 0,25 per mm. Bij kontrakt korting.
--	---	--

MEDITATIE

„Zijn geboden zijn niet zwaar”.

1 Johannes 5 : 3b.

Is dit niet een opmerkelijk woord? Gods geboden niet zwaar? En zij vragen zoveel. Zij zijn zo allesomvattend! Om nu maar te blijven in de gedachtenkring van Johannes, de apostel der liefde: Gods geboden vragen een liefde tot de Heere met geheel het verstand en met geheel de ziel en met geheel het gemoed en met alle kracht. Gods geboden vragen een volmaakte liefde, die de vrees buiten drijft. Een liefde, die zich openbaart in een onvoorwaardelijke gehoorzaamheid. Gods geboden vragen een liefde tot de broederen, die ongeveinsd is, oprecht, hartelijk, duurzaam, vergevensgezind, ootmoedig. Gods geboden vragen zelfs een liefde tot de vijanden, die vurige kolen hoopt op het hoofd van degenen, die onze ondergang bedoelen.

Johannes, hoe kunt ge dat zeggen: „Zijn geboden zijn niet zwaar?”
Daar komt nog iets bij!
God komt met Zijn allesvragende geboden tot ons, kleine, zwakke, zondige mensen, die van nature toch onbekwaam zijn tot enig goed en geneigd tot alle kwaad? Die geneigd zijn „God en de naaste te haten en Gods geboden met gedachten, woorden en werken te overtreden!”
Die geboden komen tot ons, van wie het toch geldt: „onze kracht is klein; de driften veel en het hart onrein?”
Moet zelfs een Paulus niet belijden: „als ik het goede wil doen, dan ligt het kwade mij bij?”
Zijn wij dan van onszelf niet „vleselijk, verkocht onder de zonde”, terwijl de wet geestelijk is?

Nog eens: Johannes, hoe kunt ge dat zeggen: „Zijn geboden zijn niet zwaar?”
En toch is het waar! Want er is **lust** bij Gods kind en **kracht** bij de Heilige Geest.
Er is **lust** bij Gods kind. Als de Heere een zondaar wederbaart en Zijn liefde in zijn hart uitstort, dan wordt het zijn lust om de Heere te vrezen als het allerhoogst en eeuwig Goed! Dan wordt het dus zijn lust om Gods geboden te bewaren. Om die te doen uit dankbaarheid!

Welnu, een werk dat overeenkomt met iemands verlangen, valt niet zwaar. De wedergeborene, de zondaar met het vernieuwde hart, heeft een vermaak in de wet Gods, naar de inwendige mens. Hij heeft Gods geboden, niet één uitgezonderd, hartelijk lief. Hoe zouden dan die geboden zwaar kunnen zijn voor iemand, die er door genade zijn lust in vindt?

In de dienst des Heeren vergrijsde Johannes: het is toch waar! Gods geboden zijn niet zwaar! Althans, en zo is het bedoeld: voor degenen, die lust kregen om de Heere te vrezen!

Er is **lust** bij Gods kind!
Er is **kracht** bij de Heilige Geest!
Hoe zwaar een last op zichzelf ook mag zijn, de zwaarte komt niet in aanmerking, als er maar genoeg kracht aanwezig is.
Wat een kind niet kan dragen, tilt een man met het meeste gemak op. Wat hard en zwaar is voor vlees en bloed, valt licht voor het genadevermogen van het levend geloof.
De natuur staat verlegen voor kleine steentjes; het geloof verzet bergen! Waarom? Wel, omdat het geloof gedragen en gesterkt wordt

door de Heilige Geest. Omdat het geloof leeft uit Wie God is, in Christus. Daarom overwint het geloof dan ook de wereld! (vs. 4). Het is dan ook een getrouw woord en alle aanneming waardig: „Zijn geboden zijn niet zwaar!”

Maar waarom vallen ze ons dan vaak zo uitermate moeilijk? En met die „ons” bedoel ik dan de oprecht gelovigen. Want zonder genade haten wij God en Zijn geboden en zullen we er eens door verpletterd worden: vervloekt is een iegelijk die niet blijft in al hetgeen geschreven staat in het boek der wet, om dat te doen!

Maar waarom vallen Gods geboden ook Gods kinderen nog vaak zo zwaar?

Omdat ons hart, ook na ontvangen genade, dikwijls zo weinig leeft in de dingen van Gods koninkrijk!

Omdat de „oude mens”, met zijn zondig begeren, maar al te veel boven drijft!

Omdat wij er nog maar alte weinig aan willen, om onszelf te verloochenen! Omdat wij gedurig weer proberen in eigen kracht Gods geboden te doen!

Omdat . . . Maar waar vind ik het einde? Wat klaagt dan een levend mens? Een ieder klage vanwege zijn zonde!

En toch: indien wij door genade mogen behoren tot degenen, die de Heere liefhebben om Zijns Zelfs wil, indien wij Christus door een levend geloof zijn ingelijfd, indien ons beeld getekend is in Psalm 1: „Welgelukzalig is de man, die niet wandelt in de raad der goddelozen, noch staat op de weg der zondaren, noch zit in het gestoelte der spotters, maar zijn lust is in des Heeren wet, en hij overdenkt Zijn wet dag en nacht”, ja, dan zegt ook ons hart „amen” op dit woord van Johannes: „Zijn geboden zijn niet zwaar”.

En we verstaan de dichter helemaal en stemmen er hartelijk mee in:

*’k Zal Uw geboën, die ik oprecht bemin,
Mijn hoogst vermaak, mijn zielsge-
noegen achten;
Ik reken die mijn allergrootst gewin:
Ik grijp ernaar en zal er heil uit
wachten;
Ik heb ze lief en zal met hart en zin
Al ’t geen Gij ooit hebt ingezet,
betrachten.*

ds. Vlietstra.

Bijbelse archeologie of Bijbelse oudheidkunde 1.

Inleiding

Wanneer we een en ander willen schrijven en dan weer artikelsgewijze over deze materie, „Bijbelse Archeologie”, dan omvat dit onderwerp de gebruiken en levenswijzen van Israël's volk en land.

Onder „Bijbelse archeologie” hebben we dus te verstaan: Bijbelse Oudheidkunde. Zij legt dus de wereld en het leven van de Bijbel open.

Hierbij zij echter opgemerkt, dat we dit niet mogen beschouwen als een soort „jacht naar materiaal” om daarmee te bewijzen, dat de BIJBEL het WOORD van God is: Verre van daar!

Wèl diene deze gewijde wetenschap als een middel tot het beter verstaan van ver-

Van de administratie

We ontvingen in de afgelopen periode een gift van f 15,- voor de school in Dundas, f 100,- voor de ontmoetingsdag in Sliedrecht van iemand die tot haar spijt wegens ziekte die dag niet kon bijwonen en verder f 357,- aan giften voor ons blad.

6 nieuwe abonnees konden weer worden ingeboekt. Voor dit alles hartelijk dank. Ds. Blom sprak in het vorige blad de verwachting uit dat het aantal abonnees die nog niet betaald hebben aanzienlijk zou zijn geslonken of helemaal verdwenen. Helaas, dat is nog niet zo. Het aantal is maar met 140 verminderd, dus het aantal wachtenden, dat nog moet betalen is ongeveer 750. We blijven uitzien.

Adm. Bewaar het Pand: A. Beukers, Toussaintplein 20, 2406 XL Alphen a.d. Rijn, tel. 01720-74202, giro 704350.

schillende Schriftplaatsen, d.w.z. wat betreft omstandigheden en gewoonten van die tijd. Iets anders is dus het „geestelijk” verstaan met 't „verlicht” verstand door de Heilige Geest. Toch sluit dit „verstaan” niet uit, de betekenis te weten van bepaalde omstandigheden en gewoonten van die tijd.

En nu weten we 't wel, dat zulk een onderzoek van deze Bijbelse oudheidkunde bij de massa van ons volk zeker helemaal verguist wordt en bij velen veelal vergeten raakt.

Maar voor hen, die nog Bijbel-getrouwe onderzoekers van Gods Woord mogen zijn, kan deze gewijde wetenschap een gezegend „middel” zijn, ja, een nuttig middel bij de verklaring van verschillende teksten en tekstverbanden.

Och, dat er maar meer belang en lust zij tot het lezen en onderzoeken van 's Heeren Woord, waartoe ook psalm 19 en 119 hartelijk opwekt!

Is zulks voor u, gel. lezer(es), ook beleving mogen worden?

Nu zijn vele gewoonten en gebruiken van de Oosterling, dus ook van Israël, niet meer voor onze tijd geldend, want wij hebben nu zagezegd onze machines en computers. Toch blijven in die verschillende oude gebruiken en gewoonten nog wel belangrijke lessen opgesloten. We denken bijvoorbeeld aan de verschillende gelijkenissen van Jezus Christus, waarin veel beelden door Jezus zijn gebruikt uit het dagelijks leven en uit de natuur. Zie o.a. in de gelijkenis van de „zaaier”. Zo lezen we telkens: „Het koninkrijk der hemelen is gelijk aan . . .”

Nu zijn er zelfs ook in de „wetten” van een Babylonische koning, de z.g.n. „Chammoe-rabi-wetten” verschillende overeenkomsten aan te wijzen met Gods wetten voor Israël.

Van zeer ongelovige geleerden wordt dan opgemerkt, ja, zogenaamd vastgesteld, dat Mozes die van Babylonische wetten heeft „overgenomen”. Maar dat mag volstrekt niet worden aangenomen.

Deze Babylonische wetten zijn er geweest krachtens „Gods ALGEMENE Openbaring in de natuur”. Het is dus DEZELFDE Schepper, maar Die Zich aan Mozes heeft geopenbaard in Zijn „BIJZONDERE Openbaring”, in Zijn Woord gegeven.

Daarom kunnen wij die overeenkomstige zaken als „paralellen” aanmerken. Want we mogen immers tussen Gods „algemene” en „bijzondere” Openbaring **geen** „tegenstrijdigheden” stellen, zoals we al eens opgemerkt hebben in onze „Katechisatie-lessen” in „Bewaar het Pand” van destijds. (Kunt u ze nog eens naslaan?)

Doch ter zake.

We willen nog op enkele andere dingen

wijzen ten opzichte van de „Bijbelse Oudheidkunde”, zoals verschillende gewoonten en gebruiken.

Dat betreft b.v. gewoonten, welke op het platteland de eeuwen door hebben bestaan, veelal onveranderd zijn gebleven, Dat kennen wij als „Westerlingen” niet. Veel „gebruiken”, zoals onze kleding, kunnen als „ouderwets” aangemerkt worden. Dat wil vanzelf niet zeggen, dat men daarom gekleed moet zijn naar de allernieuwste mode. Een christen, die in Bijbelse zin „christen” mag zijn, zal er toch op toezien, dat hij dienovereenkomstig een „passende” kleding zal dragen. En dat geldt zeker ook voor Gods huis!

Maar, keren we terug tot enkele voorbeelden van gewoonten en gebruiken uit de oudheid van de Oosterse wereld.

Allereerst de vraag: Waarom acht de Oosterling het noodzakelijk om daarbij te blijven? Omdat deze onveranderlijkheid van gewoonten een diepere achtergrond heeft.

De Oosterling acht deze van „goddelijk gezag” te zijn. Vanzelf dus, zoals hij als heiden zijn god stelde. Daarom durft hij die gebruiken niet te wijzigen.

Ook vinden we voorbeelden van onveranderlijke gewoonten bij Bijbelse personen. We noemen er enkele.

Toen Naäman toornig van Eliza terugkeerde, traden zijn knechten toe en spraken tot hem: „Mijn vader, zo die profeet tot u een grote zaak gesproken had enz.”

De gewone begroeting met elkaar luidt als van Jozef's rentmeester tot de broers van Jozef, toen zij tot hun schrik het geld terugvonden in hun zakken met koren: „Vrede zij ulieden, vreest niet . . .”

Een geëerde gast, die in iemands huis was genodigd, wordt ontvangen met dezelfde woorden, waarmede eens Laban de knecht van Abraham, Eliëzer begroette: „Kom in, gij gezegende des Heeren”. (Gen. 24 : 31).

Zo denken we ook aan de begroeting van Boaz en zijn arbeiders. De arbeiders zeiden: „De Heere zij met u”, terwijl Boaz hen antwoordde: „De Heere zegene u.” Aldus was de begroeting van de landbouwer op zijn velden en die van zijn arbeiders.

Bezocht iemand een voorname ingezetene en was die thuis, dan zei men: „Zie, hij is voor uw aangezicht.” Ook weer eenzelfde antwoord, dat door meisjes gegeven werd aan Saul, toen hij vroeg naar Samuël. (I Sam. 9 : 12).

Welnu, zo werden dezelfde uitdrukkingen gebruikt als voor duizenden jaren terug.

Zo schrijft ook „James Neil” in zijn boek „Palestina en de Bijbel” blz. 5: „Maar de zeden en gewoonten, voortbrengselen en een groot deel van de taal der bevolking, zijn nagenoeg dezelfde gebleven als in en vóór Davids tijd.” En verder: „Geen verwoesting is in staat geweest, daarop noemenswaard inbreuk te maken.”

Wanneer we deze enkele voorbeelden uit die oude tijden eens vergelijken met onze tijd, wel, wat een enorm verschil, nietwaar!

Wat ontzettend snel zien wij nu de geweldige veranderingen op allerlei gebied toenemen! En niet eens ten opzichte van één jaar, maar zelfs per maand zouden we kunnen zeggen. Onbegrijpelijk snel nemen de ontwikkelingen toe op allerlei gebied. Denk slechts die van de „electronica”, van de atoom-energie enz., enz. 't Is angstwekkend zelfs! En dat niet minder ook van het . . . zonde-bedrijf en de zonde-uitleving. Het is om er bang van te worden, vooral wanneer we denken aan de ontstellende gevaren, waarmee onze kinderen, onze jeugd bedreigd wordt.

Ja, dan vragen we ons af, of het niet hoog, ja, hoog tijd wordt voor een algemene bededag? En dan bedoelen we daarmede niet op te wekken tot een uiterlijke vroomdoenerij, zoals van de Farizeërs in Jezus' dagen, namelijk: op de hoeken van de straten te staan bidden met vroom gebaar!

Maar wel met de gestalte als van Josia, nadat Hilkia, de hogepriester het WETBOEK DES HEEREN gevonden had. Hij scheurde zijn klederen en tot hem kwam het antwoord des Heeren:

„Maar tot de koning van Juda, die u gezonden heeft om de Heere te vragen, also zult gij tot hem zeggen: Zo zegt de Heere, de God Israëls: Aangaande de woorden, die gij gehoord hebt. Omdat uw hart week geworden is en gij u voor het aangezicht des Heeren . . . en dat gij uw klederen gescheurd en voor Mijn aangezicht geweend hebt, zo heb Ik u ook verhoord, spreekt de Heere.”

En deze verootmoediging ging gepaard met een grondige reformatie!

Nee, niet om zulk een verootmoediging,

maar wel . . . in de weg van verootmoediging.

Nog één opmerking over de gewoonten en leefwijze uit die vroegste tijden.

De vraag is over de kwestie of wij, die in deze tijd leven, moeten terugkeren tot en blijven bij de gebruiken en leefwijze van vroeger tijden, zoals men in de oudheid zeide: „Onze vaders deden ook zo”, of: „Het is altijd zo geweest”.

Alzo volgens een gezegde: Onveranderlijkheid is de voorname wet van het Oosten.

Zo redeneert men nu ook, veelal, namelijk om te blijven bij het „oude”.

Nu moet dit zeer zeker wel blijven gelden van de onveranderlijke waarheid van Gods Woord. Daarvan mag in geen enkel opzicht worden afgeweken, wat helaas thans wel het geval is. En dan zegt men wel: wij blijven toch bij het zuivere Evangelie, al zeggen wij het wat anders.

Zo bijvoorbeeld ten opzichte van de nieuwe uitgave van „Groot Nieuws”. Maar zeer terecht heeft prof. Graafland 't destijds eens opgemerkt bij een herdenking van de Reformatie: „Nee, het is in de grond van de zaak een . . . ander Evangelie!”

We willen nu D.V. in de volgende lessen nader iets zeggen over het:

- a) het huiselijk leven;
- b) het burgerlijk leven;
- c) het staatkundig leven van Israël;

ten einde ook daaruit toepasselijk onderwijs te ontvangen.

Daartoe zegene de Heere onze pogingen!

Dr.

Ds. v. L.

IN DE BEGINNE

Genesis Eén tot Drie

en het Gezag van de Heilige Schrift

door Prof. Dr. Edward J. Young

6.

Historie en Geschiede

De meeste talen hebben twee woorden voor geschiedenis. (De Engelse taal is hier een uitzondering). Zo heeft men in het Duits de woorden **Historie** en **Geschiede**. In de moderne theologie wordt het woord **Historie** gebruikt in de gewone, gangbare zin van het woord. **Historie** is iets dat plaats vond, en is geschiedenis of het nu belangrijk is of niet. Het feit dat drie duizend jaren geleden op een of andere plaats een gebouw in brand raakte is geschiedenis. Het mag niet zo belangrijk zijn als de veroveringen van Julius Caesar, maar het is net zo goed historisch. Het vond plaats. Maar **Geschiede** is volgens Barth en vele andere moderne theologen niet hetgeen hier op deze aarde plaats vond. **Geschiede** is een ander soort geschiedenis. Indien u Karl Barth zou vragen wat hij positief met de uitdrukking bedoelt, dan geloof ik niet dat hij ooit op die vraag een antwoord heeft gegeven. We kunnen echter nagaan hoe het woord gebruikt wordt. De moderne filosofie en theologie noemen hetgeen we om ons heen weten of kennen het fenomeen, het verschijnsel. Dat kunnen we waarnemen of kennen door onze zintuigen. Maar dit is het werkelijke niet. Dat is waar God is, in het noumenale gebied, daar kunnen we niets van weten. In het gebied van het noumenale is wat zij noemen **Geschiede**. In de moderne theologie en filosofie kent men sedert Kant twee rijken of gebieden. Het fenomenale en het noumenale gebied. Het eerste is waarneembaar en kenbaar door de zintuigen en is het terrein van de wetenschap. Het tweede staat daar geheel los van, dit is het gebied van de godsdienst, onwaarneembaar en onbereikbaar voor ons kennen. **Geschiede** heeft betrekking op het laatste.

Daarom maakt het ook geen indruk op mij als de Neo-orthodoxe theologie zegt: „Ik geloof in de Opstanding van Christus”, of „Ik geloof in de Maagdelijke Geboorte van Christus”, want ze geloven niet dat de Opstanding en de Maagdelijke Geboorte **Historie** waren, maar **Geschiede**.

De Verenigde Presbyteriaanse Kerk in de Verenigde Staten is sterk betrokken bij de vervanging van de moderne godsdienst voor de Christelijke godsdienst. Ik wil even uitleggen hoe men dit doet, omdat het licht werpt op de moderne benadering van Genesis Eén. Denk bijvoorbeeld aan 't verschil in betrekking met Gods werk der verlossing. Wij als Christenen geloven in het goddelijk werk der verzoening, en wij weten wat dat is.

Het gebeurde toen de Heere Jezus Christus aan het kruis van Golgotha stierf, toen Hij door het storten van Zijn dierbaar bloed het recht Gods bevredigde. God, de beledigde Rechter, is met Zijn volk verzoend, zodat Hij hun zonden rechtvaardig kan vergeven, en wij roemen in de plaatsvervangende voldoening vanwege hetgeen Christus gedaan heeft. De Bijbel spreekt hierover veel, niet waar? Maar de nieuwe Presbyteriaanse belijdenis zegt ons, dat Gods verzoeningswerk een waarheid is in de diepten van Gods liefde, buiten het bereik van de theorie.

Dat is nu precies hetzelfde als wanneer men zegt dat het in het noumenale is, dat het **Geschiede** is. Noem het de diepten van Gods liefde als u wilt. Indien het buiten het bereik van de theorie is, betekent dat dus, dat we er niets over kunnen zeggen. Het komt hier op neer, dat zo de moderne theologie ter vervanging van de Christelijke leer wordt aangenomen. Men krijgt zo een andere god ter vervanging van de Drieënige God van de Bijbel. Wij kennen de Drieënige God en wij kunnen alles van Hem zeggen, wat Hij omtrent Zichzelf geopenbaard heeft. Wij mogen spreken over het verlossingswerk van God in Christus. Maar hier is een grote Presbyteriaanse Kerk die een nieuwe godsdienst is opgelegd en de doorsnee predikant in die kerk schijnt geen flauw begrip te hebben van wat er nu plaats vindt.

Om naar Barth terug te keren, Barth leert dat het scheppingsverhaal in de eerste plaats een verslag van **Geschiede** is, wat betekent dat er geen schepping is in de orthodoxe Christelijke zin van het woord, dat het geschreven is op een onhistorische wijze. Het komt hier op neer dat Barth de leer van de schepping verwerpt om een moderne filosofische beschouwing aan het boek Genesis op te kunnen leggen. Dit is een zeer ernstige zaak.

De Onjuistheid van Barths Verklaring

Ik heb nadrukkelijk de aandacht gevestigd op Karl Barth's verklaring van dit vers, omdat dit soort verklaring ten grondslag ligt aan heel veel dat vandaag omtrent Genesis geleerd wordt. Barth beweert dat dit vers geen toestand beschrijft waarin de aarde eens gevonden werd. Maar dat het een toestand van zonde, van afvalligheid, of opstand is, een toestand waarin de aarde weer terug kan vallen. Maar dat is de betekenis van dit vers niet.

Het is het opleggen aan de tekst van een zekere filosofische positie. Dit wordt vandaag heel veel gedaan. Het is een vrij algemeen verschijnsel. Zo komt men ook tot de gedachte dat de Hebreeën omtrent de schepping geen rechtstreekse historische taal konden gebruiken, zoals wij dat zouden doen. De Hebreeën moesten volgens deze moderne beschouwingen gebruik maken van de mythe. Maar indien zij niet in rechtstreekse taal konden spreken over de schepping en daarvoor de mythe moesten gebruiken, hoe kunnen ze dan spreken over God zonder mythologische taal te gebruiken? Hoe kunnen ze over zonde en verzoening spreken zonder het gebruik van de mythe?

Alle verborgenheden van het Christelijk geloof zijn verborgenheden. Indien we er niet in rechtstreekse taal over kunnen spreken, kunnen we er dan wel zeker van zijn, dat we er wel iets van verstaan? Maar ik zie geen enkele reden waarom de Hebreeën niet in rechtstreekse historische taal over de schepping konden spreken. Dat is nu juist wat Genesis doet. Het probleem waar we in onze tijd mee te doen hebben is het opleggen van een nieuwe theologie of filosofie aan de Bijbel.

Mijn verstaan en beschouwen van geschiedenis is geheel in strijd met de ideeën van Karl Barth. Volgens hem is Genesis Eén een onhistorische beschrijving van geschiedenis en kan het niet behandeld worden als betrekking hebbend op wat werkelijk heeft plaats gevonden. In tegenstelling, is het mijn overtuiging dat ons verstaan en beschouwen van geschiedenis aan de Heilige Schrift ontleend moet worden. Dat is historisch wat werkelijk plaats vond, afgezien van het feit of u en ik het kunnen beheersen of niet. Het is historisch, niet omdat een of ander document overgebleven is om ons te vertellen dat het plaats vond, maar het is historisch omdat het eens werkelijk gebeurde. Nu hoe kunnen we weten dat de gebeurtenissen opgetekend in het eerste hoofdstuk van Genesis werkelijk plaats vonden?

Ons antwoord is dat we dit hoofdstuk eenvoudig moeten beschouwen als door God geopenbaarde Heilige Schrift. God is natuurlijk de Enige die ons over de schepping kan vertellen. En de Christen gelooft dat God over dit onderwerp gesproken heeft. Met andere woorden, we hebben hier rechtstreeks te maken met de vraag van bijzondere goddelijke openbaring. Wat is nu werkelijk de vraag die het hart van de zaak raakt? Deze: Is er wel zo iets als Gods bijzondere openbaring?

De Bijbel zegt: „Hij (God) heeft Mozes Zijn wegen bekend gemaakt, den kinderen Israëls Zijn daden”. (Psalm 103:7). De Bijbel is of een openbaring van God, of het is enkel het aftasten van de Hebreeuwse natie en de voorstelling van het beste, dat ze konden vinden. Het is gemakkelijk te bewijzen, dat het Christelijke standpunt, het standpunt dat de Bijbel ons dwingt te aanvaarden, is, dat dit een openbaring van God is. God heeft tot ons over de schepping gesproken, en wij geloven dat het historisch is. Dat wil zeggen, dat het werkelijk heeft plaats gevonden, omdat God het zo gesproken heeft.

Met dit alles is natuurlijk nauw verbonden een juiste beschouwing van God. Hier is wat ik zou noemen, het Christelijke theïstische standpunt, bij betrokken. Wij geloven in God. Wij aanvaarden de Apostolische Belijdenis: „Ik geloof in God de Vader de Almachtige”. En we menen wat we zeggen. Op het moderne standpunt kan men niet in zulk een God geloven. Maar op het standpunt van de Bijbel zelf, is dat de enige God in Wien wij kunnen geloven.

Zo beschouw ik Genesis als historisch en als een openbaring van God.

N.B. Het copyright van deze vertaling van „In the Beginning” door Prof. Dr. E.J. Young berust bij „The Banner of Trust”.

Ds. J. van der Vlies overleden

Vanmiddag, 30 april, vernamen we het ontstellende bericht van het plotselinge heengaan van Ds. Van der Vlies te Driebergen. We worden er weer bij bepaald, dat Gods doen enkel majesteit is, aanbiddelijke heerlijkheid en Zijn gerechtigheid oneindig. Ds. Van der Vlies is niet meer. Hij is over het lijden heen. Het is een grote slag voor zijn vrouw, voor de kinderen, de gemeente van Driebergen, de kerk in het algemeen en allen die hem van nabij gekend hebben. De Heere moge de achterblijvenden gedenken en ondersteunen uit Zijn heiligdom.

Ds. Van der Vlies bereikte de leeftijd van 56 jaar. Hij diende eerst de gemeente Nieuwpoort van 30 juli 1970 en sedert 13 december 1979 de gemeente van Driebergen.

In Ons Gemeenteblad van Driebergen van 16 april j.l. staat een meditatie van de overledene over Mattheus 28:1: Toen het begon te lichten . . . kwamen Maria Magdalena en de andere Maria om het graf te bezien . . .

Er boven staat: Verzegelde dood - verzekerd leven.

We laten hier de meditatie volgen.

Verzegelde dood. Een kerkhof bezoeken, een graf bezien, is dat niet om ons te overtuigen van de dood? Jezus' graf was bovendien verzegeld.

Wie verwacht zijn geliefde dode nog terug? Men gaat ook niet meer om de dode te zien, maar om het graf te bezien.

De Maria's bovendien om nog wat zelf te plengen en te sprengen, om terug te houden wat ook noodzakelijk door zal gaan: het verderf.

Dan zal het graf definitief **gesloten** zijn! Het zal **duister**. Het zal **dood** zijn. Maar wat „geen oor gehoord heeft, geen oog gezien heeft, wat in 's mensen hart niet is opgekomen”, is hier gebeurd.

In plaats van **gesloten, duister en dood**, is het graf van Jezus **open**! en in plaats van **duister, licht**, het geloof mag er in zien tot in de verste schuilhoeken en in plaats van de **dood** heerst hier het **leven**.

Oh, God wat een zaak. In plaats van verzegelde dood. Verzekerd leven. Hier in de Hof. Valt het licht van het nieuwe paradijs. Van het eeuwige leven in de tweede Adam. Christus als de tweede Adam heeft het eeuwige leven verworven in een weg van absolute gehoorzaamheid aan de Vader.

Nu geen engel met blinkend zwaard om de gevallen mens, het ongelooft te verdrijven.

Maar engelen die wenken, die aanmoedigen om het werk van de tweede Adam te bezien. Christus die het Leven en de onsterfelijkheid heeft verworven. En niet alleen verworven maar ook voor eeuwig heeft vastgemaakt! Een nieuw paradijs, eeuwig, een staat waaruit niet meer gevallen kan worden. De staat van al Gods kinderen is hier voor eeuwig vastgesteld. Pasen is vastheid, voor allen die de opstanding kennen, uit de kracht van de opstanding van Christus, die overgeleverd is om onze zonden, opgewekt tot onze rechtvaardigmaking.

Wat zal ons graf zijn lezer? Gesloten, duister en dood, als ons leven gesloten, duister en dood is geweest, onherroepelijk, oh zondaar. Maar open, licht en leven, zo ons leven verlicht en levend gemaakt is.

Een stervend leven zal het voorspel zijn voor een levend sterven! En dan zal Pasen zich herhalen, duizendvoudig, wanneer de dood zal verslonden worden tot overwinning.

Hoe zal de nieuwe morgen ons vinden? De goddeloze wachters werden als doden. Maar het geloof werd genodigd. Komt herwaarts en ziet.

Open, licht en leven.” Ik leef en gij zult leven”.

Tot zover Ds. Van der Vlies. In hem is nu vervuld: Ik leef en gij zult leven.

B.

Het konflikt beëindigd

In Mattheüs 24 : 12 lezen wij: „Omdat de ongerechtigheid vermenigvuldigd zal worden, zo zal de liefde van velen verkouden”. Wanneer de liefde verkilt, vermenigvuldigen zich de konflikten. Het bewijs wordt door de praktijk geleverd: konflikten tussen volkeren en rassen, tussen politieke partijen, rijk en arm, oud en jong en tenslotte, erg genoeg ook tussen de kerken en kerkleden. De grote vraag is: hoe wij het konflikt beleven? Met genoeg of met smart?

I. In de verzen 15 en 16 van 2 Samuël 18 lezen wij van de beëindiging van het konflikt tussen een vader en een zoon. Dat was niet alleen een generatiekonflikt maar ook een geestelijk konflikt tussen het leven en de dood, het licht en de duisternis. Dit konflikt bleek onoplosbaar. Het werd onder Gods onnavolgbare regering beëindigd n.l. door de dood van Absalom (2 Samuël 18 : 14).

Zijn dood was niet tot blijdschap van David. In vers 33 vernemen wij een hartverscheurende kracht. Een machteloze vader spreekt tot een verloren zoon: Mijn zoon Absalom, mijn zoon, mijn zoon Absalom! Och, dat ik, ik voor u gestorven ware, Absalom, mijn zoon, mijn zoon! In de vreugde van de Ethiopische boodschapper Cuschi kon David niet delen. Hier wordt geen koele konklusie getrokken: zo gaat dat nu met mensen die God verlaten. Ook is geen spoor van verbittering te bemerken. Integendeel: van priesterlijke bewogenheid spreekt zijn klacht: „Ik, ik voor u. Zo moet Christus Zich van eeuwigheid aangeboden hebben in de Raad des Vredes: bewogen niet alleen met de eer van God de Vader maar ook met de staat waarin de Zijnen zich zouden bevinden door eigen schuld, verloren in de zonde.

Absalom stierf een ongenadige dood. Men ontdekte hem in het „woud van Efraïm”, hangende tussen hemel en aarde. Een betekenisvolle plaats: De aarde wierp hem uit en de hemel ontving hem niet meer. Er was geen plaats meer noch bij God noch bij de mensen.

Terwijl hij hing tussen de hemel en de aarde rekenden God en de mensen met hem af: daar werd hij met 3 pijlen doorstoken en tien wapendragers voltooiden de gruwelijke aanslag op de man van het konflikt. Tenslotte werd de vervloekte onder een steenhoop begraven.

Wie was Absalom? Een opstandeling, een revolutionair, een vijand van God en Zijn gezalfde. Eigenlijk had hij maar één begeerte en dat was het zitten op de troon van Israël, de troon van de gezalfde, dus de troon van God. Deze begeerte doodde in hem alle zachtmoedigheid en barmhartigheid. Zijn halfbroer, Amnon liet hij verraderlijk doden op een feest van vrienden. De akker van Joab werd door brand verwoest, om weer toegang te verkrijgen tot het hof van David. De vergevende liefde van zijn vader die hem na lange tijd van ballingschap kuste, werd ondankbaar veracht: Op listige wijze werd

kort daarop een staatsgreep voorbereid en tenslotte zou hij zijn vader niet ontzien hebben als deze niet tijdig ontvlucht was. Absalom schuwde het konflikt niet. Wie was hij ook alweer? Alleen de zoon van David? Ontdekte u Absalom nooit eens bij uzelf? Absalom, gij en ik! Het Adamskind, de mens van het konflikt. Zijn strijd om de troon van God is in het paradijs begonnen. Vanaf dat ogenblik neemt hij het recht in eigen hand. Het zal niet door Gods Geest maar door zijn kracht geschieden. In Romeinen 3 wordt een rechtvaardig oordeel over ons uitgesproken: De weg des vredes hebben zij niet gekend. Hun voeten zijn snel om bloed te vergieten. Wat komt Absalom nu dichtbij. Gij en ik. Daarom is de gehele wereld verdoemelijk voor God. Hoe noodzakelijk is het Absalom te ontdekken bij onszelf.

II. Absalom stierf een gruwelijke dood. Niettemin: Reden tot blijdschap voor Joab en de zijnen.

In vers 31 lezen wij hoe de Ethiopische boodschapper Cuschi plechtig en triomfantelijk de overwinning boodschapt. Het getij is gekeerd! Het is echter alsof David doof is voor deze tijding. Slechts één vraag is voor hem van belang: Is het wel met de jongeling, met Absalom?

Weet u ook waar deze vraag vandaan kwam? Uit het bezorgde vaderhart. David was vader gebleven ondanks alle vijandschap van de zijde van Absalom, zijn zoon.

Deze vraag kwam voort uit een priesterlijke bewogenheid met het lot van Absalom: Hij stierf een kwade dood.

Is het wel met de jongen? David krijgt geen rechtstreeks antwoord, maar de bedoeling is duidelijk: Absalom was dood! En dan komt het. Toen werd de koning zeer beroerd, vers 33. Och, dat ik, ik voor u gestorven ware, d.w.z. in uw plaats gestorven ware om u van deze dood te verlossen. Maar helaas: het mocht niet zo zijn. Het was te laat. Voor eeuwig te laat.

Een hartverscheurende klacht van een machteloze vader. Proeft u de grote liefde van David voor Absalom, zijn vijand en zijn zoon? Dit zijn woorden van een man die geleden heeft onder het konflikt en niet blij kon zijn met zijn „overwinning”. Proeft u deze liefde? Kent u deze liefde? Waar kwam deze liefde vandaan? Uit Wie anders, vrienden, dan uit Christus, die de ware Wijnstok is! In Hem was David door Gods genade ingeënt. David was van zichzelf ook maar een dode rank. En een dode rank kan geen goede vrucht voortbrengen: Geen liefde tot de vijanden, maar alleen behagen in de val van onze tegenstanders, hetzij van wereldlijke of kerkelijke aard. Och, dat ik, ik voor u gestorven ware. Dat is de eigen taal van het nieuwe leven dat uit God is.

Deze liefde in de klacht van David vloeit voort uit Hem die Absaloms plaats heeft bekleed tussen de hemel en de aarde. Een betekenisvolle plaats, waar God en de wereld met Hem afrekenden. Die geen zonde gekend heeft, heeft God tot zonde gemaakt. Met Hem in Wiens mond geen bedrog gevonden is, heeft God afgerekend in eeuwige Godsverlating.

De eeuwige verdoemenis is Zijn deel geworden, hangend in de plaats van mensen die van het soort van Absalom zijn: Ik, Ik voor u. De Rechtvaardige voor de onrechtvaardigen. Zo was het voor de grondlegging der wereld. Zo ook in Bethleem en op Golgotha. Ik, Ik voor u, daar gij anders de eeuwige dood had moeten sterven.

Wat aan David niet toegestaan was, is Hem opgedragen tot eeuwig heil van Zijn volk, n.l. om te sterven in de plaats van de Zijnen, om Zijn leven af te leggen voor Zijn schapen.

III. Och, dat ik, ik voor u gestorven ware. Het was goed bedoeld maar het was te laat. Voor eeuwig te laat. Mozes is weleens een machteloze voorbidder genoemd. David is een machteloze klager. Hij kon Absalom van de ondergang niet verlossen. Zij het dat hij gesproken heeft door de Geest van Christus en gedreven werd door de liefde van Christus.

Wie was Absalom ook alweer? Gij en ik; in onze natuurstaat voor God. Dat is de mening van de Heilige Geest in Romeinen 3. De mens van het konflikt is eigen rechter en eigen meester. Is tegen God en Zijn Gezalfde opgestaan: Laat ons hun banden breken en hun touwen van ons werpen.

Als de Heilige Geest ons overtuigt, wordt deze ontdekking reden tot vrees en smart en diepe verootmoediging. Als ik Absalom

wordt heb ik niets anders dan Absaloms einde verdiend, d.i. de rechtvaardige vergelding Gods over een onverbeterlijke konfliktzoeker. Dan komen er ogenblikken in ons leven dat wij het rechtvaardig vonnis leren kennen, erkennen en aanvaarden: Het zou geen onrecht zijn als God en de wereld met mij afrekende.

Heeft God deze hartelijke belijdenis al eens van u mogen vernemen? Misschien was het wel in de angst der hel, die alle troost deed missen. Toen er niets meer overbleef dan een arme en schuldige Absalom, mens van het konflikt. Maar dan mogen er ook onder ons zijn die er weet van hebben, dat God niet bleef zwijgen, toen u het moest uitroepen: Och, HEERE, och werd mijn ziel door U gered! Toen hoorde God, toen hoorde de Zoon van het welbehagen. Ik, Ik voor u!

Genoeggedaan voor helwaardigen. Hangende tussen hemel en aarde, het konflikt opgelost. Vrede gemaakt toen Hij als Slachtoffer werd betrokken in het konflikt met een rechtvaardige God die te allen dage toornet tegen de zonde. De Herder werd wel geslagen, en de de schapen werden wel verstrooid maar Hij gaf ze het eeuwige leven door Zichzelf voor hen op te offeren. En niemand van degenen die Hem de Vader gegeven heeft, heeft Hij verloren laten gaan. Er komt een definitief einde aan het konflikt tussen God en de Zijnen, tussen de Zijnen en hun doodsvijanden: Geen onheil zal de Stad verstoren die God ter woning heeft verkoren. Dat is niet aan de wereld, noch aan het volk van God te danken, maar aan de God van het welbehagen, aan de Trooster d.i. de Heilige Geest. Dat is te danken aan die enige Plaatsbekleder Jezus, de Christus, in Wie God met de schuldenaar voorgoed heeft afgerekend.

Dat is gebleken uit de opstanding, dat blijkt uit de persoonlijke toeëigening van Christus' gerechtigheid en leven door de Geest des geloofs.

De schapen van Christus kunnen dat persoonlijk bevestigen. Dat zal ook blijken in Zijn toekomst: Want Hij zal groot zijn tot aan de einden der aarde en deze zal Vrede zijn. Het Einde van het konflikt en het Begin en het Einde van het eeuwige leven!

Zingen: Psalm 30 verzen 3, 4 en 8.

ds. L.W. van der Meij.

Samenvatting van de toespraak op de ontmoetingsdag te Sliedrecht.

De laatste oorlog

2

De plaats

De vraag kan gesteld worden: waar zullen deze legers elkaar ontmoeten? Dé oorlog zal gestreden worden in Israël. Openbaring 20 spreekt duidelijke taal. Men zegt daar wordt gesproken met beelden ontleend aan het Oude Testament. Ik verwijs naar Ezechiël 38 en 39. De laatste oorlog is een Goddelijke vergeldingsaktie. De volken waren de roede in Gods hand om Israël te tuchtigen. Echter ze zullen hun loon ontvangen. God heeft wel gezien in welke benauwing ze Zijn volk hebben gebracht. God heeft wel gehoord de schreeuw tot Hem vanuit de ghetto's, de vernietigingskampen en de gaskamers.

God slaat de zeshaak in de volken, en trekt ze naar de bergen van Israël.

Israël moest weer naar het heilige land, de ontkomenen van het zwaard, het overblijfsel, vergaderd uit alle volken, opdat God zou afrekenen met allen die Israël onderdrukt hebben, opdat God Zijn Naam zou verheerlijken ten aanschouwe van alle volken. Zij zullen weten dat God de God van Israël is. Nu 40 jaar geleden was de grote ommekeer. Terstond zeg ik: daar zijn we teveel aan voorbijgegaan. Omdat we eigenlijk Israël hadden afgeschreven. Alsof zij niet meer waren de beminden om der vaderen wil.

Ik spreek over 40 jaar geleden. Plots was de verlamdende vrees weg. Die behoorde bij de vloek waarvan Mozes heeft gesproken. Een bevend hart, gelatenheid. Geen kracht om zich te verweren. Een hoofd, dat zich bij voorbaat buigt, dat in doffe berusting alles over zich heen laat komen.

U weet hoe ze maandenlang in het ommuurde ghetto van Warschau hebben stand gehouden. Ze hebben gevochten als leeuwen. Hier is het beslissende keerpunt. Ik zeg vanuit het ghetto in Warschau en vanuit de

vernietigingskampen kwam er een weg naar Kanaän. Zoals weleer vanuit Pi-Hachiroth -mond der benauwing- er een weg kwam door de Schelfzee naar Kanaän. Hitler heeft daaraan moeten meewerken. Evenals toentertijd keizer Augustus om Mariä en Jozef in Bethlehem te krijgen. Ongedacht en ongewild toch instrument in de hand van de levende God!

Israël moest weer naar het heilige land. Dan spreek ik zeer nadrukkelijk van ook. Ook terwille van die laatste oorlog.

Temidden van die grote nood -weer een Pi-Hachiroth-, als alle volken komen aanstormen om Israël radikaal en definitief te vernietigen, komt Christus. Hij komt temidden van Zijn volk. Lichamelijk en zienlijk, gelijk Hij opgevaren is.

Nog niet

De eenheid tussen de volken zoals bedoeld in Openbaring 20, is nog ver te zoeken.

We hebben gehad de eerste wereldoorlog. Dat was nog het ene volk tegen het andere en het ene koninkrijk tegen het andere. Met de tweede wereldoorlog was het anders. We hielden het hart vast. De as-mogendheden namen zeer in aantal toe. Er kwam eenheid tussen vele volken. Gelukkig -tegenkrachten ontwikkelden zich. De geëllieerden versloegen de Hitler-volken. Het „derde rijk” stortte ineen.

Vandaag zijn de tegenstellingen groter dan ooit. We spreken van oost en west, van noord en zuid. Er kan geen vergadering van de verenigde naties zijn of de tegenstellingen openbaren zich.

Neen - de eenheid als gevolg van de loslating van satan is er nog niet. Derhalve kunnen we konkluderen, dat hij nog niet ontbonden is.

Waakzaam

Wel kunnen we zeggen: de anti-christelijke machten nemen sterk toe. Er is een duidelijke keer.

Na Christus' hemelvaart zien we steeds meer Christus' triomf over de koninkrijken der aarde. Omstreeks het jaar 1000 zijn vele volken gekerstend, en koningen gedoopt. Invalsporten voor satan via staatshoofden zijn dan uitermate gering. In 1918 komt daar verandering in. Als de bolsjewieken de tsarenfamilie in Rusland vermoordden. Vanaf die tijd komen er steeds meer volken met een duidelijk anti-christelijke structuur. Nu al verreweg over de helft. Het is terecht als we het communisme zien als een van de grote dreigingen. Alleen ik zie niet in hoe het communisme tot wereldheerschappij zou kunnen komen. West-Europa zou als een rijpe appel in de schoot kunnen vallen. Doch niet Amerika. Daar is dan een nucleaire oorlog voor nodig. Maar dan blijft er van Gods schepping niets over. Ik geloof niet, dat God het toelaat, dat de mens de schepping zal vernietigen.

Ik zie het anders. Neen - nu ga ik mij toch niet overgeven aan allerlei voorspellingen. Ik wil uitgaan van de situatie van het heden: de bewapeningswedloop, de opstelling van de vernietigingswapens en de grote vrees die de volken bevangt. Ik geloof dat dit in de komende jaren op een hoogtepunt zal komen. Grote vrees en benauwdheid vanwege de dreigende ondergang.

Dan is de situatie rijp voor de wereldredder, voor zijn komst!

Ik denk aan wat Daniël heeft gezien. Hij ziet tien hoornen; dat zijn machten, en tussen die komt opeens op een andere, kleine hoorn; drie van de tien worden uitgerukt. Dit betekent dat die kleine hoorn drie machten aan zich onderwerpt. De overige machten onderwerpen zich als vanzelf. Daardoor komt er eenheid op de gehele aarde. Ik wil u dit zeggen: wie het middel uitvindt - en ik zeg u dit erbij: in principe is het er reeds - wie het middel uitvindt om de raketinstallaties uit te schakelen - let wel: ik zeg niet wie ze uitschakelt -, maar wie slechts het middel daartoe heeft, die is op datzelfde moment wereldimperator, die heeft Rusland onderworpen, en de N.A.V.O. en Amerika.

Dan mag u van mij weten, dat ik met name aan Duitsland denk. Duitsland dat het dichtst bij het russisch vuur zit. Duitsland dat in doodsnood komt. Duitsland waar het „Deutschland über alles” van het nationaal-socialisme weer gaat herleven.

In de grote nood van de dreigende catastrofe opeens de wereldredder, die bevrijdt van de spanning en de vrees, van de ondergang van de wereld. Hoe zal hij bejubeld worden, en de kerk - niet de ware kerk - zal zorgen dat er een beeld van hem

wordt opgericht, en alle knie - behalve die van hen die het teken van het beest niet hebben - alle knie zal zich buigen en aanbidden.

Komt er nu vrees in het hart? De christen heeft niet te zien op de donkerheid van de tunnel, maar op het licht dat van de andere kant invalt. Is er dat uitzicht op het nieuwe dat God maakt: de nieuwe hemel en de nieuwe aarde?

Nog onbekeerd? Haast u dan om uws levens wil. De tijd is kort. Nog is er een God, Die goddelozen rechtvaardigt om niet. Nog is het genadetijd. Nog wordt gepredikt over Jezus Christus, de Zaligmaker van arme, verloren zondaars. Hij kan en Hij wil en Hij zal in nood, zelfs bij het naderen van de dood volkomen uitkomst geven!

Geen angst, geen vrees, geen doemdenken. Dit ene: waakzaam. Dat is de opdracht die Christus Zelf heeft gegeven.

Waakzaam én bereid.

Reeds omdat het deze nacht sterven kan worden!

ds. P. van Zonneveld.

Evangelisatiedag te Gent D.V. zaterdag 4 juni a.s.

Thema: „DIE IN MIJ BLIJFT, EN IK IN HEM, DIE DRAAGT VEEL VRUCHT”, Joh. 15 : 5b.

Morgenbijeenkomst aanvang: 10.45 uur

programma: Opening Evangelist H. Bor
Koorzang, zangkoor
„De Lofstem”
spreker Ds. H.C. v.d. Ent
„Geloof”

middagbijeenkomst aanvang: 13.45 uur

spreker: Ds. L.W. v.d. Meij
„Liefde”
Koorzang, zangkoor „De Lofstem”
Declamatorium „Grenzeloos”
spreker: Ds. M.C. Tanis
„Hoop”

parochie centrum „Ten berg”
Halve maanstraat St. Amandsberg.

B.

Geen geloof zonder bewijs

Dit opschrift vinden onze lezers wellicht vreemd en onjuist. Nu, dat is te begrijpen. Maar het is de titel van een boek van Pé de Bruin, dat enige tijd geleden het licht zag. De ondertitel luidt: leven na dit leven, en daar zijn wij het natuurlijk wel mee eens.

De schrijver zond zijn boek ter recensie. Het boek heb ik geschreven, aldus De Bruin, met de bedoeling het 'sola scriptura' op een geloofwaardige wijze te vertalen en dat te doen voor een zo breed mogelijk publiek. Zelf sta ik buiten het instituut kerk, zoals u reeds gezegd, en ik heb in mijn schrijven in het bijzonder gedacht aan de buitenkerkelijken. Mijn werk is het resultaat van tien jaar schriftstudie, die ik als dagtaak heb beoefend. Tijdens deze studie zijn heersende opvattingen, noch de meningen van kerkvaders of van de 'oude schrijvers' mij tot leidraad geweest. De inhoud van mijn werk staat niet alleen haaks op de moderne theologie maar eveneens op het traditionele denken.

Daarmee erkent de schrijver al, dat hij niet instemt met de leer der kerk, zoals deze beleden wordt in de drie formulieren van enigheid. Hij staat buiten de kerk, luistert niet naar wat de kerk belijdt, die naar Gods Woord een pilaar en vastigheid der waarheid is, waaraan de woorden Gods zijn toegetrouwd. Het gevolg is, dat de schrijver zijn inzichten niet getoetst heeft aan de belijdenis der kerk. Hij komt daarmee op allerlei wijze in strijd. Het is niet te doen om daar een opsomming van te geven. We zouden dan teveel ruimte in ons blad vragen. We moeten ons beperken tot het maken van enkele aantekeningen. Laten die genoeg zijn om te laten zien dat de schrijver in vele opzichten dwaalt.

Allereerst dan de uitspraak in de titel van het boek. De Bruin houdt een breed betoog en constateert dan op een verstandelijke wijze dat er een God is en dat de Bijbel Gods Woord is. Voor ons ligt dat gelukkig veel eenvoudiger. We gaan niet bewijzen dat er een

God is en dat de Bijbel het Woord van God is. Dat is een zaak van geloof, zonder meer. We kunnen hiervoor verwijzen naar Hebrëen 11 : 1: Het geloof nu is een vaste grond der dingen die men hoopt en een bewijs der zaken die men niet ziet.

De eerste artikelen van de Nederlandse Geloofsbelijdenis spreken een duidelijke taal. Bij De Bruin is de Schrift waar, omdat profetieën vervuld worden. Natuurlijk bevestigen deze de waarheid, maar voor het geloof is deze niet nodig. Abraham was een afgodendienaar toen de Heere tot hem kwam en sprak: ga uit uw land enz. In Hebrëen 11 : 8 lezen we: Door het geloof is Abraham geroepen zijnde gehoorzaam geweest om uit te gaan . . . Hij heeft jarenlang moeten wachten op de vervulling van wat de Heere hem beloofde, maar hij heeft niet getwijfeld door ongelooft.

De schrijver gelooft dat er een duizendjarig vrede-rijk zal komen. Zie blz. 84v. Volgens De Bruin profeteerde Jezus, dat Jeruzalem weer een joodse stad zal zijn. Zie blz. 98v. Wij kunnen dat nergens in de Schrift vinden en ook niet in de belijdenis der kerk. Er is genoeg over geschreven. We hoeven daar niet op in te gaan.

Op blz. 113v. schrijft De Bruin over de antichrist, van wie hij o.a. zegt, dat hij een geniale leider zal zijn. Hij zal van de Europese statenbond een wereldmacht maken. Zeven jaren zal hij op aarde een macht hebben, als geen mens voor hem heeft bezeten. Enz. De schrijver heeft ook een eigen beschouwing over de 144.000 verzegelden. Dat zijn, zie blz. 166, schriftgetrouwe joden die het evangelie zullen uitdragen. De komst van de t.v. is volgens de schrijver al 2000 jaar geleden geprofeteerd. Zie blz. 123.

De schrijver geeft een eigen verklaring van het begin van Genesis. Hij beweert dat er aan de val van de mens een andere val voorafgegaan is. Daardoor is de aarde woest en ledig geworden. Eerst hebben de engelen op de aarde gewoond. De schrijver zou er goed aan gedaan hebben wanneer hij naar Gods Woord zelf had geluisterd en daarbij schriftgetrouwe verklaarders had geraadpleegd.

Het paradijs lag volgens de schrijver in Egypte. Zie blz. 144. We krijgen niet de indruk dat de schrijver op een rechtzinnige wijze denkt over de val van de mens, over zijn geestelijke doodstaat, de noodzaak van de wedergeboorte door de Heilige Geest en andere belangrijke stukken van de leer der waarheid.

De Heere Jezus is niet in een stal geboren. Zie blz. 170. De redenering is erg menselijk. Geen redelijk mens gaat toch een stal opzoeken! De schrijver noemt het een onzinnig verhaal. Op blz. 202 beweert de schrijver, dat de discipelen, op Petrus na, Jezus bij de vangenneming in de steek gelaten hebben. De Schrift zegt het anders.

God kwam, in de gestalte van Jezus, als mens op aarde. Zie blz. 222. Waar blijft bij de schrijver de leer van de Drieëenheid Gods? Volgens de schrijver vraagt God van de mens alleen om de verzoening door Christus in het geloof te aanvaarden. Kan de mens uit zichzelf geloven? De mens kan als hij wil. De mens is vrij om te kiezen. Zie blz. 244.

We willen het hierbij laten. We zouden veel meer kunnen noemen, maar het bovenstaande is genoeg om te laten zien, dat we dit boek niet kunnen aanbevelen. Integendeel, we moeten er voor waarschuwen. Er staat geschreven: beproeft de geesten . . . De schrijver noemt goede dingen. Hij schrijft vlot. Maar het goede wordt helemaal in de schaduw gesteld door het vele, dat duidelijk in strijd komt met Gods Woord en de belijdenis der kerk.

De schrijver spreekt ook over Herodes. Hij noemt hem Herodus. Dat is wel fout, maar te overzien. Het is duidelijk wie hij bedoelt. Maar bij de uitlegging van de Schrift komt hij tot beschouwingen, die duidelijk de waarheid van Gods Woord aantasten en dat is wel erg. Het boek is verschenen bij Uitgeverij Bosch en Hoven, Veldlaan 3, 3737 AM Groenekan en kost f 27,50.

B.

De Hellige Schrift en haar gezag

Drs. W. van den Hoorn, leraar aan de Van Lodensteinscholengemeenschap in Amersfoort schreef een brochure onder bovenstaande titel, waarop wij bijzondere aandacht willen vestigen.

De schrijver zegt zelf in zijn inleiding o.a. het volgende:

De tijd waarin wij leven, wordt gekenmerkt door een gezagscrisis. Men verwerpt het gezag van God en dientengevolge ook dat van de medemens. Hierbij blijft het gezag van Gods Woord natuurlijk evenmin onaangetaast. De Bijbel wordt aan kritiek onderworpen en als een feilbaar en tijdgebonden boek gezien en dat niet alleen buiten de kerk(en), maar ook daarbinnen.

Ook aan de rechtervleugel van de Gereformeerde Gezindte gaat dit alles niet voorbij en vooral voor de studerende jeugd daar vormt het een groot gevaar. Op verreweg de meeste christelijke scholen wordt het onderwijs namelijk vanuit Schriftkritisch standpunt gegeven en als men het voorrecht heeft een school te kunnen bezoeken waar dit niet het geval is, komt men er in het latere leven nog wel mee in aanraking. Het is dan ook nodig dat de jongeren uit reformatorische kring die het middelbaar onderwijs volgen of hebben gevolgd op de hoogte worden gebracht van de moderne Schriftkritiek en er tegen worden gewapend. In dit boekje wordt daartoe een poging ondernomen. Hoewel het dus met name voor de jongeren is geschreven, kan het echter ook voor de ouderen zijn nut hebben. Zij kunnen namelijk voor dezelfde problemen worden gesteld en bovendien is het goed dat ze weten waarmee de jongeren in aanraking komen, opdat ze met hen kunnen meeleven, meedenken en meebidden.

Moge dit boekje, zo zegt Drs. Van den Hoorn verder, er onder de zegen des Heeren toe bijdragen dat er nog jonge mensen worden bewaard bij of teruggedleid tot de Schriften die, door de kracht van Gods Geest, alleen wijs kunnen maken tot zaligheid.

De schrijver handelt over:

1. Schriftkritiek en tekstkritiek
2. De geschiedenis van de Schriftkritiek
3. Het zelfgetuigenis van de Heilige Schrift
4. Moeilijkheden en geeft dan een
5. Slotbeschouwing

Het getuigenis van de Heilige Geest, aldus de schrijver, is hierbij het belangrijkste en dit is het getuigenis van dezelfde Geest, Die in de harten der gelovigen betuigt dat zij kinderen Gods zijn. Naar dit getuigenis van de Heilige Geest in het hart aangaande het gezag van de Heilige Schrift en het kinschap Gods sta iedere bijbellezer en daartoe zij met Van Lodenstein zijn bede:

*„O Heer', bewaar ons voor de letter,
Die duizenden vermoordt, of zet er
Den stempel op van Uwen Geest”.*

Het boekje is duidelijk geschreven en de inhoud spreekt voor zichzelf. Daarom wensen we het in handen van velen. De prijs is f 6,95, exclusief portokosten. Het is bij de boekhandel verkrijgbaar of rechtstreeks te bestellen bij de Gereformeerde Bijbel-Stichting, die de brochure uitgaf, antwoordnummer 18, 3300 WB Dordrecht.

In het blad Standvastig, ook een uitgave van de GBS, 18e jaargang, maart 1983 staat een belangrijk artikel, getiteld: De Groot Nieuws Bijbel verschenen. Daarin wordt terecht deze uitgave kritisch beoordeeld. We willen ook wijzen op een artikel van de hand van Ds. P. den Butter in het Reformatorisch Dagblad van 15 april j.l. over dezelfde bijbel-uitgave. Ds. den Butter zegt aan het slot: Samenvattend moeten we zeggen: Groot Nieuws is geen goed nieuws, want het is de Bijbel niet! Het is mogelijk wel een bijbelverklaring, en niet de nestel, maar het is geen Bijbel. Dat is duidelijke taal.

B.

Middelharnis

Op 8 januari j.l. was het 50 jaar geleden, dat de zondagsschool te Middelharnis werd opgericht. Reeds 65 kinderen hadden zich aangemeld. Ter gelegenheid van dit jubileum is een gedenkboekje uitgegeven. Het begint met een voorwoord van de huidige voorzitter. Dan volgt er een artikel, getiteld: Hoe is de zondagsschool ontstaan? Daaruit blijkt dat Robert Raikes te Gloucester de oprichter van de eerste zondagsschool was. Het boekje bevat een verslag over de voorbije vijftig jaren. Dat begint met de mededeling,

dat de kerk te Middelharnis op 9 maart 1933 werd geïnstitueerd. Dat is twee jaar eerder gebeurd. Het verslag geeft een goed overzicht van de gang van zaken. Jarenlang is br. M.J. Driesse, die de gemeente ook als ouderling gediend heeft, aan de zondagsschool verbonden geweest. In het boekje zijn verschillende opstelletjes van kinderen van de zondagsschool opgenomen. Aan het einde vinden we een groepsfoto. Al met al is het een mooi boekje. De Heere moge deze arbeid in Middelharnis tot rijke zegen stellen.

B.

Voor de jeugd

Het Zonnekind 57.

Beste jongelui!

„Toen zeide Simson: Met een ezelskinnebakken een hoop, twee hopen, met een ezelskinnebakken heb ik duizend man geslagen.”

Richt. 15 : 16.

Ja, dat is wat geweest daar te Lechi. De Filistijnen juichten toen zij hun vijand gebonden en wel, aan zagen komen. Doch zij juichten te vroeg. Want de Geest des HEEREN werd vaardig over hem, zodat hij met een ezelskinnebakken duizend man versloeg. De Geest des HEEREN is ook de Geest van Christus. We hebben gezien dat daarom in Simson iets van Christus tot openbaring kwam, Die alle banden verbroken heeft, waarin de vijand Hem dacht besloten te hebben. Ook toen heeft men te vroeg gejuicht. Want Hij, Wie men dacht dat Hij niet weder op zou staan, is toch opgestaan uit de doden en heeft daardoor alle vijanden verslagen. De wachters, die wij in het verlengde van de Filistijnen moeten zien, werden als doden.

Zo juicht de wereld altijd te vroeg. En daar wordt wat gejuicht in de wereld over allerhande menselijke prestaties. De aarde dreunt er van. Doch wee degenen die nu lachen, die nu denken dat zij het gewonnen hebben, of het nog eens zullen winnen. Want zij zullen, als de Heere ten jongste dage nog eenmaal op zal staan tot de strijd, allemaal worden neergeslagen. En dan zal een groot-geween het einde zijn.

Want denkt er niet gering over als er duizend doden op het slagveld achterbleven, terwijl de rest in een paniekstemming gevluht zal zijn. Zo iets moet je meegemaakt hebben om te weten wat dat is. Wij leven gelukkig nog in een land dat al jaren buiten de oorlog is gebleven. De meesten van de lezers weten er uit de praktijk weinig of niets van. De ouderen nog wel. Zij hebben mogelijk in de laatste oorlog ook slachtoffers links en rechts van zich zien vallen. Dat is een zeer verschrikkelijke zaak. Wij die zelf de oorlog hebben meegemaakt en ook aan het front hebben verkeerd, weten er iets van. Weest er van overtuigd dat de werkelijkheid anders is, dan wanneer je er in een boek over leest.

We kunnen er nu ook nog dagelijks over lezen in de dagbladen. Want al is de oorlog niet binnen onze grenzen, daarbuiten wordt hij wel gevoerd. Iedere keer vallen er slachtoffers. Het zijn allemaal mensen met een ziel voor de eeuwigheid. Dat we door de gewoonte er toch niet door afgestompt zullen worden. Want dat gevaar is groot. Iets wat we iedere keer weer horen, zien en lezen daar dreigen we aan gewend te raken. De meest verschrikkelijke dingen spreken ons niet meer aan. De dood verschrikt ons niet meer. Vergeet echter niet dat hij altijd nog een koning is. En al leven we, door Gods algemene goedheid, nog in een land van vrede, de dood blijft er toch niet door buiten onze grenzen staan. Want ook al is er geen oorlog, dagelijks velt hij toch zijn slachtoffers. Elke dag sterven er mensen. Hetzij door een ziekte, hetzij door een ongeval, hetzij door ouderdom, of door moord, zelfs tot in de moederschoot toe. En als de mens sterft, hoe dan ook, waar is hij dan? Dit blijft altijd een vraag, een ernstige vraag. Want het antwoord op deze vraag is beslissend voor de eeuwigheid. Want wie sterft gaat een eeuwig wel, of een eeuwig wee tegemoet. Dit is geen zaak waar alleen oude mensen aan moeten denken, doch ook jonge mensen. Want die moeten ook sterven. Alle mensen moeten sterven, omdat alle mensen zondaren zijn. Alleen degenen die in de Zoon hebben leren geloven, de meerdere Simson, behoeven de dood niet te vrezen. Doch degenen die dat

geloof niet hebben, hebben alles te vrezen. Want God is buiten Zijn Zoon altijd nog een eeuwige gloed en een verterend vuur, bij Wie niemand wonen kan. Dat hebben de Filistijnen ervaren en zovelen met hen die in het ongeloof gestorven zijn. Het is echt wel de moeite waard om over deze dingen ernstig na te denken.

Ik denk ook aan die drieduizend mannen uit Juda, die Simson gevangen hadden genomen om hem gebonden aan de Filistijnen over te leveren. Zij worden in de geschiedenis niet meer genoemd. Maar het resultaat van Simsons optreden laat zich wel raden. Ik denk dat ook zij in een paniekstemming gevlucht zijn zo snel als hun benen hen dragen konden. Zij toch hadden hun richter gebonden om hem aan de vijanden over te leveren. Hij was gewillig met hen mee gegaan. En nu de vijanden er zo van langs kregen, wat zou hen te wachten staan? Zij waren toch in feite maar een stelletje laffe verraders, die hun verlosser in de handen van de vijand hadden gespeeld. Zij hadden eigenlijk niets anders dan ook de dood verdiend. Doch daar worden zij nog voor bewaard. God maakte hier onderscheid waar het door de zonden niet was. Zij waren, goed gezien, nog strafwaardiger dan de Filistijnen. Want dat waren heidenen. Die wisten tenslotte niet beter. Zij waren kinderen, uit Abraham gesproten. Zij wisten beter. Zij hadden een rijke geschiedenis achter de rug, waarin de HEERE Zijn goedheid menigmaal getoond had. En dan nu zo te handelen!

Ach, laten we ons niet blind staren op de kinderen van Juda, maar laten we het oog richten op ons zelf. Wij kijken zo vaak naar de wereld, die niet komt in de kerk en niet leeft bij het woord van God. Wij doen dat wel. Wij weten beter. Doch de vraag is: Zijn wij beter, doen wij zoveel beter? Een ieder die een beetje zelfkennis heeft zal zich niet kunnen verheffen. Want hoe menigmaal wordt de Verlosser, de meerdere Simson ook door ons niet overgeleverd aan de wereld. Als namelijk door ons gedrag de wereld spot met God en Zijn gebod en we komen er dan niet door in het **geweer**. Dan staan we in de rij van de mannen van Juda en mogen ook wij wel vrezen. En als we dan nog gespaard worden, is het niet omdat we beter zijn dan zo velen die dagelijks de dood ingaan, onvoorbereid, doch omdat God onderscheid maakt, waar het niet is. Want we hebben allen gezondigd. En als God dan toch niet handelt met ons naar onze zonden, hoe zwaar, hoe lang wij ook Zijn wetten schonden, dan doet Hij dit omdat Hij geen lust in onze dood heeft, maar daarin dat we leven zullen en onszelf zullen bekeren tot Hem, en ons zullen scharen achter Hem, Die méér is dan Simson, dat is de Heere Jezus Christus. Hij toch heeft gezegd: Volg Mij! Niet: Loop bij Mij vandaan! Maar: Volg Mij! Doen wij dat ook? Dat is eigenlijk het enige waar het op aan komt in ons leven. En dan kunnen wij geen twee heren dienen. We kunnen niet God dienen en de Mammon, God en de wereld. We kunnen er ook niet tussen in gaan staan. Want een neutraal terrein is er niet. Het is altijd: Of - Of. God vraagt een besliste keuze. Wie niet vóór Hem is, die is tegen Hem. Wie met Hem niet vergadert, die verstroot.

Misschien zegt wel iemand: Het is zo moeilijk. Ik durf niet. Ik ben zo bang. Ik kan dat begrijpen. Als het van mij of jullie komen moet, komt het nooit. We zijn met de beste bedoelingen er toch altijd weer op uit om de weg van de minste weerstand te kiezen. Doch waag het eens met de HEERE. Hij, Die de opdracht geeft om van Hem getuigen in de wereld, om voor Hem uit te komen, om te laten horen en zien dat je niet van de wereld bent, Hij kan en wil en zal ook krachten geven om het te doen, wanneer je het alleen van Hem verwacht.

*Welzalgig hij, die al zijn kracht
En hulp alleen van U verwacht . . .*

Jullie kennen dat vers toch wel? En zo niet, ga het dan maar eens **leren**. Ik moet helaas iedere keer weer ontdekken dat velen zo weinig psalmen kennen. Dat vindt de boze heel goed. Doch het is voor jezelf heel kwaad. Zie daarom maar veel in de middellijke weg de psalmen je eigen te maken. Als je nog eens in een tijd komt dat er geen psalmboekjes meer te krijgen zijn, dan ken je ze tenminste uit je hoofd en dat kan God gebruiken. Ik heb eens gelezen van iemand achter het ijzeren gordijn dat hij jaren heeft moeten leven zonder een letter van de bijbel te hebben gezien. Dat moet je jezelf eens voorstellen. En dat was niet in de tijden van vervolging in

een grijs verleden, maar dat is nu, in de tijd waarin wij leven. Hij moest het doen met datgene wat hij in zijn jeugd had gehoord en geleerd. En hij is staande gebleven. God heeft het tot zijn welzijn willen gebruiken.

Ik ga weer terug naar Simson. Hij had met een vochtig ezelskinnebakken duizend man geslagen. Hij had dat niet in eigen kracht gedaan. Neen, de Geest des Heeren was vaardig over hem geworden. Jezoudt denken dat Simson onder die hulp die hij van God verkregen had, wel erg klein geworden zou zijn. Je zoudt op zijn minst hebben verwacht dat hij na deze overwinning op het slagveld was neergeknield en dat hij daar God in een ootmoedige dankgebed zou hebben erkend voor zoveel gunsten hem betoond. Want dat de Heere hem zoveel kracht gaf om zulk een geweldige overwinning te behalen, dat had hij toch ook niet verdiend. Dat was enkel vrucht van genade, hem door God geschonken. Doch wie Simson denkt aanstonds op de knieën te zien, wordt wel teleurgesteld. En dan moeten jullie maar eens goed de tekst lezen die hierboven staat afgedrukt. Dan gaan we een volgende keer D.V. daar met elkander nader over denken. Want ik zie dat de mij toegemeten ruimte al weer verbruikt is. En daarom eindig ik voor ditmaal weer als jullie aller vriend,

Ds. H.C. v.d. Ent.

Boekbespreking

Boeken van Boekencentrum,
postbus 85176, 2508 AD 's-Gravenhage

1. **Feeststoffen**, leerredenen gehouden door Dr. H.F. Kohlbrugge.

We behoeven deze gezalfde prediker niet bij onze lezers in te leiden. Hij is bekend genoeg en staat onder ons bekend als een prediker, die onderwezen was in het koninkrijk Gods. Vele jaren heeft hij het evangelie van vrije genade gepredikt in de Nederlandse Gereformeerde gemeente te Elberfeld. Deze bundel feeststoffen verscheen in 1878 in nederlandse vertaling in eerste druk en werd in 1942 voor de derde keer uitgegeven. Men vindt er 5 Kerstpreken in, 7 Paaspreken, 3 Hemelvaartspreken en 7 Pinksterpreken. Drie ervan zijn georiënteerd aan de Heidelbergse Catechismus, een leerboek dat Kohlbrugge zeer hoog heeft gewaardeerd, terwijl de laatste een geheel eigen karakter heeft: onder de titel: „De Sprake Kanaans” wordt in de vorm van een samenspraak in een taaleigen, dat sterk gekleurd is door bijbel en mystiek geschetst wat nu de markante trekken zijn van het leven uit de Geest. Dit lezen we in een Ter inleiding van Dr. S. Gersen.

Deze vierde druk verscheen in combinatie met Echo, Amersfoort en de Vereniging tot uitgave van Gereformeerde geschriften, Amsterdam.

We zouden uit het boek verschillende gedeelten kunnen overnemen om te laten zien, hoe

Kohlbrugge gepreikt heeft, maar het is duidelijk dat hij een rijk evangelie verkondigt voor een arme zondaar en daarom kunnen we beter doen de lezing van harte aan te bevelen. Natuurlijk heeft Kohlbrugge op zijn wijze het evangelie verkondigd en daarbij gebruik gemaakt van de gaven en het licht dat de Heere hem geschonken had. Bij de verscheidenheid gaat het om de eenheid. Paulus wenste geen ander evangelie te verkondigen dan het evangelie van Jezus Christus en Die gekruist. En zo was het ook met Kohlbrugge het geval. Dat komt duidelijk in zijn preken uit.

Het boek heeft een omvang van 372 pagina's en kost f36,90.

2. **De Dordtsche Leerregels** uitgelegd door Dr. J.C.S. Locher.

De eerste druk van dit werkje verscheen in 1956. In 1982 kwam de tweede druk uit. Tevoren had de schrijver in het door hem geredigeerde „Kerkblaadje” een uitlegging van de D.L. gegeven. In dit boek komen deze artikelen gebundeld voor.

Aan de behandeling van de artikelen gaat een inleiding vooraf en ook twee artikelen over: Tot aan de Remonstrantie, en: Het verloop van de Synode. Deze artikelen zijn oriënterend.

Dr. Locher behandelt telkens een gedeelte van de Dordtse Leerregels. Hij doet dat op een duidelijke wijze. In het algemeen kunnen we met de verklaring instemmen en het is stellig van belang, dat iemand die zich met de D.L. bezig houdt goed kennis van dit boek neemt. Enkele keren haalt de schrijver wel eens uit naar mensen, met wier handeling hij het niet eens is, b.v. op blz. 93, waarin hij o.a. naar voren brengt, dat „Veroordeeld wordt ook hetgeen men in sommige plaatsen van ons goede land nog wel vindt, dat de Kerk, de openbare godsdienstoeffening, nog wel gewaardeerd wordt als plaats om tot bekering te komen, maar dat de „bekeerde mens”, „Gods volk” het verder buiten de Dominee wel kan stellen en tot zijn stichting de gezelschappen en samenkomsten van uitgezochte vromen opzoekt, waar het aantrekkelijke niet is het aanhoren van welgefundeerde uitlegging en gegrond getuigenis uit het Woord, maar het genieten van hetgeen men liefst zelf uit eigen ervaringen en wellicht ook van anderen gelieft mede te delen, en waarbij allerlei ongezonde kost ter tafel wordt gebracht.” Ten aanzien van jong stervende kinderen van gelovige ouders staat de schrijver op het standpunt, dat die allemaal behouden zijn.

We kunnen in sommige dingen verschil van mening hebben, maar dat is geen verhindering om dit boek aan te bevelen. Het boek heeft een omvang van 114 pagina's en kost f19,90.

B.

Wel eens op
TEXEL
geweest?

Beslist de moeite waard.
Bos, duinen, zee, vogel-
broedplaatsen,
visgelegenheden, etc.,
en . . . rust.
U kunt op
'DE VERRASSING'
gebruik maken van

volledig pension voor
groot en klein.
Prijzen v.a. f 270,- p.w.
Of u kunt kiezen voor
een bungalow met alle
comfort of sta-caravan.
Voor 60-plussers
speciale voor- en
naseizoenprijzen.
Vraag vrijblijvend onze
kleurenfolder aan.
Tel. 02223-661 of 391.

**PLAATS UW
FAMILIEBERICHTEN
IN
BEWAAR HET PAND**

Nederlandse Patiëntenvereniging

Opgericht 11 december 1982

Een nieuwe vereniging die op bijbelse gronden opkomt voor de bescherming van het leven, met name in de gezondheidszorg.

Ook uw belang: word lid!

Minimum-bijdrage f 15,- per jaar. Opgaven en informatie:

Postbus 115 - 2665 ZJ BLEISWIJK (ZH) - Tel. 01892 - 7672

1958 **25** 1983

jaar
**Interieur-
verzorging**
B. Elderkamp

Frankenoord 17
3079 LB Rotterdam
Tel.: 010 - 82 34 87

Meubelen, alle soorten
vloerbedekking,
Gordijnen, Bedden,
Zonwering, rolgor-
dijnen, horren.
Vloerkleden en Perzen.
Alle behang- en
stoffeerwerk. Ook diep-
reiniging van Uw tapijt.

Vrijblijvend komen wij
bij U thuis met onze
uitgebreide stalen-
collecties. Tapijten
worden gratis gelegd en
voor vakwerk staan wij
garant!

Bel ons voor een
afpraak.
Wij houden ons
beleefd aanbevelen.

Het adres voor
al Uw goede boeken

Stationssingel 50
Tel. 08385-13978
Postbus 177
3900 AD Veenendaal